

10. Nota Oud-Katholieke Presentie

Inhoud

1. Inleiding
2. Historische gegevenheid, ervaringen en bijzondere situaties
 - Historische ontwikkeling
 - Ervaringen en bijzondere locaties
3. Beleidsoverwegingen
 - Inhoudelijk
 - Gericht op de opdracht van de kerk
 - Keuzen maken en criteria hiervoor
 - Nieuwe vestigingen / presentie
4. Financiële en personele spanwijdte 2014-2020
5. Voorgesteld beleid
 - Hoe doen we dat?
6. Gegevens – *niet opgenomen in deze beperkte versie*

1. Inleiding

Waarom dient de Oud-Katholieke Kerk en hoe kan zij aan haar doel beantwoorden? Deze vraag en de beantwoording daarvan in deze notitie komt voort uit de bezinning op de verdeling van de formatie voor de komende jaren over de verschillende locaties waar onze kerk actief is.

Enkele jaren geleden heeft het Collegiaal Bestuur in overleg met de Synode besloten dat het kerkelijk beleid meer dan voorheen op concrete groei gericht dient te zijn. Op voorzichtige wijze werd toen gesteld, dat het logisch was om te kiezen voor een beleid waarbij de kerk op termijn haar middelen op die plekken zou inzetten waar van groei sprake is, meer dan dat zij blijft investeren in plekken waar die groei uitblijft of negatief is. Bij 'groei' werd niet alleen gedacht aan concrete en meetbare grootheden als ledenaantal of financieel vermogen, maar ook aan veel minder gemakkelijk te meten zaken als geloof, vitaliteit en toekomstmogelijkheden.

Er werden vervolgens verschillende maatregelen genomen om dit groeiproces te stimuleren. In een poging de parochies sterker bewust te maken van hun eigen verantwoordelijkheid bij de honorering van de geestelijken, werd de heffing voor de honoraria naar 60% van de kosten van de concrete pastorale inzet ter plaatse verhoogd, te betalen uit de inkomsten van de levende kerk. Om tegemoet te komen aan die parochies die door deze heffing in acute financiële problemen kwamen, werd de solidariteitssubsidie in het leven geroepen. Dit is de bijdrage van de landelijke kerk die wordt afgebouwd in een aantal jaren, gedurende welke de parochie de kans krijgt om alsnog de inkomsten te vergroten. Een nieuwe commissie geldwerving helpt de parochies om op creatieve wijze de inkomsten te vergroten.

Nu we een aantal jaren verder is het zaak dit beleid te evalueren en met het oog op de toekomst keuzes te maken. Behalve op basis van harde cijfers over inkomsten en uitgaven wil het Collegiaal Bestuur bij het maken van die keuzes ook laten meespelen hoe de situatie ter plekke is, of het verantwoord is een bepaalde kerkplek open te houden of te sluiten, kortom: of er een levensvatbare kerkelijke toekomst ter plaatse is. Het Bestuur realiseert zich dat daarbij verschillende factoren een rol spelen, die niet altijd even gemakkelijk te sturen of te beïnvloeden zijn. Soms hangt de bloei of de neergang van een parochie samen met quasi toevallige factoren als de aanwezigheid van een dynamische pastoor, enthousiaste parochianen, kinderrijke gezinnen of iets dergelijks, waardoor niet zelden een uitgebluste parochie opleefde.

In navolging van de motie die vorig jaar door de Synode werd aangenomen, waarin het Collegiaal Bestuur om een consistent gebouwenbeleid werd gevraagd, biedt het Bestuur met deze notitie inzicht in de stand van zaken betreffende alle parochies. Tegelijk wil het Bestuur de discussie in een ruimere context plaatsen dan die van het kerkgebouw alleen. Het biedt in het onderstaande daartoe overwegingen die tot criteria leiden op grond waarvan de vitaliteit van een parochie kan worden beoordeeld; het gebouwenbeleid vloeit daar logischerwijze uit voort. Zoals hopelijk duidelijk wordt, gaat het Bestuur uit van een positieve kijk op de toekomst van de kerk. Een meer uitgewerkt technisch gebouwenbeleid zal nog volgen.

2. Historische gegevenheid, ervaringen en bijzondere situaties

2.a Historische ontwikkeling

De concrete gestalte van de kerkplekken (parochies en staties) van de Oud-Katholieke Kerk van Nederland gaat in de meeste gevallen terug op de oude voorreformatische katholieke kerk. In het binnenkerkelijke conflict dat gedurende de 17de en 18de eeuw aanleiding gaf tot het ontstaan van twee verschillende katholieke stromingen in Nederland, die later de rooms-katholieke en de oud-katholieke kerken vormden, was het de keuze van de pastoor of een groep aanzienlijke parochianen ter plekke die bepaalde aan welke zijde de parochie zich schaarde. Die situatie stabiliseerde zich feitelijk in de tweede helft van de 18de eeuw. Daarna zijn er heel wat kerken van de Cleresie gesloten en vormden de overgebleven parochies de voortzetting van middeleeuwse stadsparochies of 17de eeuwse staties. Gedurende de 20ste eeuw zijn daar nieuwe kerkplekken bijgekomen. Meestal om redenen van werkgelegenheid verhuisden oud-katholieken uit traditionele parochies naar streken waar geen parochie aanwezig was. Als er vervolgens voldoende geloofsijver en enthousiasme aanwezig was, kwam het tot de stichting van een statie of kerngroep, die tot parochie uitgroeide. Zo zijn bijvoorbeeld de parochies van Arnhem, Eindhoven en Alkmaar ontstaan en later de parochie Groningen en de staties in Zeeland, Twente, Maastricht en Friesland.

In de laatste decennia is op vrijwel alle kerkplekken het aantal toegetreden parochianen toegenomen. Dit is zo sterk het geval, dat we kunnen zeggen dat ook sommige traditionele parochies hun voortbestaan te danken hebben aan deze nieuwe kerkleden. Ook in de 19de eeuw was het niet vanzelfsprekend dat het geloof quasi automatisch van ouders op kinderen werd doorgegeven. De gezinsgrootte maakte echter dat er altijd wel enkelen in de nieuwe generatie waren die voor de kerk kozen, zodat haar ledenaantal redelijk stabiel bleef. Dit laatste is met de gezinsgrootte in de moderne tijd en de vele alleengaanden niet meer het geval, zodat de kerk meer dan voorheen op werving van nieuwe leden is aangewezen. Diegenen die de weg naar de Oud-Katholieke Kerk hebben gevonden, komen om specifieke redenen, die echter ook kritisch op hun waarde moeten worden geschat. Waar voorheen veelal rooms-katholieken overkwamen, die teleurgesteld waren over het beleid in hun eigen kerk, of protestanten die de kerkelijke traditie en de liturgische vormgeving van de eredienst waardeerden, is het niet te verwachten dat die stroom zal aanhouden, gezien de krimp van de grote zusterkerken, en zal de kerk zich meer moeten richten op het werven onder volstrekt onkerkelijken. Op sommige plaatsen in de kerk, zoals in het citypastoraat in Rotterdam, het straatpastoraat in Leiden of in parochies waar de kerk regelmatig wordt opengesteld, heeft men hier al enige ervaring mee, die ook op andere kerkplekken gebruikt zou kunnen worden.

2.b Ervaringen en bijzondere situaties

Er zijn ook kerkplekken die problematisch lijken. Met name zijn dit historische kerkplekken waar van een oud-katholieke gemeenschap geen sprake meer is of de parochie is opgeheven, maar men het kerkgebouw om verschillende redenen toch handhaafde. Men kan mogelijkheden zien om zo'n kerkplek te exploiteren als trouwlocatie of om op andere wijze door verhuur inkomsten te genereren. Hoewel deze inkomsten meestal niet opwegen tegen de kosten van onderhoud en instandhouding, kunnen ze bijdragen tot het uitstellen van een definitieve beslissing tot afstoting.

Naast de mogelijkheid tot bescheiden inkomsten speelt ook mee, dat het Collegiaal Bestuur goed ziet hoeveel moeite en vaak ook geld het kost om vanuit het niets een nieuwe kerkplek te creëren of een relatief nieuwe parochie of statie aan een eigen kerkplek te helpen. Voordat men dus een kerkplek definitief afstoot, moet men wel heel goed weten dat daar nooit meer iets van de grond zal komen. Vanuit deze ervaring en gedachte kan men een bepaalde kerkplek ook willen behouden om mogelijke nieuwe initiatieven te ontplooiën. Ook als dit niet direct resulteert in de vorming van een nieuwe parochie, kan het wel de kerk in ruimere zin ten goede komen. Zo hadden de bezinningsbijeenkomsten die de Dabargroep in Aalsmeer organiseerde een uitstraling, die bijdroeg aan de bekendheid van onze kerk in het hele land. Na het vertrek van de Dabargroep zijn de oud-katholieke kerkdiensten hervat, die door een inmiddels trouwe kern kerkgangers worden meegevierd. Het in stand houden van dergelijke kerkplekken moet worden afgewogen tegen de tijd en energie die aan andere kerkplekken worden besteed. De overwegingen om tot het openhouden of sluiten van een kerkplek te besluiten, dienen wel meer dan voorheen helder te worden gecommuniceerd.

3. **Beleidsoverwegingen**

3.a **Inhoudelijk**

De opdracht aan de kerk is de verkondiging van het evangelie en de daaruit voortvloeiende verzoening van mensen met God. Dit betreft niet alleen een taak die zij moet uitvoeren en waarvoor we een beleidsplan kunnen schrijven, maar het betreft ook haar bestaan zelf. De kerk *is* door haar aanwezigheid als verkondigende gemeente in de wereld zélf verkondiging. Het doel van de kerk is dan ook niet alleen datgene wat zij activistisch doet of meent te moeten doen, maar vooral ook datgene wat zij dankzij haar roeping van Godswege in Christus Jezus is: een gemeenschap van mensen die door de doop deelhebben aan een nieuw en eeuwig leven.

De concrete gestalte waarin dat gebeurt wordt vaak aangeduid met de begrippen *martyria*, *leitourgia* en *diakonia* – getuigenis, liturgie en diaconie. Getuigenis duidt op het geheel van verkondiging van het evangelie in woord en daad, binnen en buiten de parochie; liturgie is de eredienst aan God in de samenkomsten van de parochie met haar uitstraling naar de wereld om haar heen; diaconie is de dienstbaarheid aan elkaar, met name aan mensen in nood, binnen en buiten de parochie. De drie begrippen kunnen niet zonder elkaar en vloeien uit elkaar voort: liturgie zonder diaconie is dood ritueel; diaconie zonder getuigenis wordt bedéling in slechte zin; getuigenis zonder liturgie is arrogantie. Een gemeenschap die deze drie kenmerken samen vertoont, is kerk in ruime zin. De kerkplekken van de Oud-Katholieke Kerk kunnen op deze drie aspecten van kerkzijn worden beoordeeld: wordt de liturgie gevierd, is er sprake van diaconie, wordt er getuigd van het evangelie – kortom: leeft de parochie? Wat is daarvoor nodig?

Om gestalte te geven aan de opdracht van de kerk is er in materiële zin eigenlijk niet veel nodig: christenen getuigen in woord en daad van de overwinning op de dood en het aanbreken van Gods koninkrijk; ze komen samen en vieren de eucharistie; ze zorgen voor elkaar en met name voor zwakke broeders en zusters. Er is hier geen sprake van een kerkgebouw, zoals ook de eerste christenen in een huis van een van de gemeenteleden samenkwamen. De liturgie kan worden gevierd in minimale omstandigheden, zoals de eerste christenen samenkwamen op de graven van de martelaren. Het dienstbetoon vergt geen uitgebreide liefdadigheidsorganisatie, want vindt allereerst plaats in de ontmoeting van mens tot mens. Het enige onmisbare kapitaal bij de drie aspecten van kerkzijn is de inzet van de gelovigen.

De organisatie van deze inzet heeft in de oud-katholieke traditie allereerst in de vorm van het bisdom zijn beslag gekregen. De plaatselijke parochie raakt daardoor niet geïsoleerd of in zichzelf gekeerd, maar wordt opgenomen in een groter geheel. Dat grotere geheel is echter ook weer niet zó groot, dat het ontstijgt aan de directe invloed en verantwoordelijkheid van de basis. Vandaar dat de

bisdommen in vrijwel alle oud-katholieke kerken relatief klein zijn. De figuur van de bisschop staat symbool voor de eenheid van de kerk, die dynamisch is, omdat ze gestalte krijgt in het contact en de uitwisseling met andere bisdommen. Via de bisschop is elke oud-katholieke gelovige betrokken bij het geheel van de kerk.

3.b Gericht op de opdracht van de kerk

De plek waar de kerk zich wilt presenteren of vestigen, hangt af van de hierboven omschreven zending van de kerk.

Niet: het Collegiaal Bestuur kiest uitdrukkelijk niet voor het model, waarbij de Oud-Katholieke Kerk als een van de vele denominaties in ons land gezien wordt, die recht van bestaan heeft zolang er gelovigen zijn die op haar een beroep doen. In dat model is sprake van een kerk als een fenomeen dat zich afspeelt in zeer bepaalde kringen van mensen die er, enerzijds, door geboorte toe behoren of die er, anderzijds, zich toe aangetrokken weten omdat ze een antwoord biedt op hun kerkelijke behoeften. Dan kan ermee volstaan worden de bestaande vestigingen zo goed mogelijk te verzorgen door de kwaliteit van het aanbod verder te verzorgen en eventueel ook voor dat aanbod te werven. Voorop staan dan de kerkelijk-religieuze behoeften van de parochianen. Zolang mensen het concrete aanbod op prijs stellen, probeer je het ook te bieden. Dat doe je dan ook zo lang mogelijk, totdat er geen mensen meer zijn en het geld op is. Dat is een defensief model en doet onvoldoende recht aan de eerder genoemde zending van de kerk.

Wel: het Collegiaal Bestuur kiest wel voor de overtuiging dat onze kerk een zending heeft in de context van het geheel van de Nederlandse kerken en daarin een eigen accent dient te vertegenwoordigen. Om het wat directer te zeggen: de kerken hebben ook het oud-katholiek getuigenis nodig omdat het een essentieel accent vertegenwoordigt in het gemeenschappelijk getuigenis van de kerken in ons land. Het gaat er dan om dat onze wijze van katholieke kerk te zijn een verrijking is voor het christelijk getuigenis in ons land. Als men ervan overtuigd is van dit tweede alternatief zal men proberen altijd meer mensen rond het ideaal te verzamelen en zoveel mogelijk kansen te scheppen opdat deze wijze van kerk-zijn ook concreet aanwezig zou zijn op zoveel mogelijk plaatsen. De kwaliteit van het aanbod is daarbij natuurlijk ook bepalend voor de uitstraling. Als deze uitstraling niet langer waar gemaakt kan worden, kan men beter besluiten om een parochie te sluiten. Dat zal vooral het geval zijn als de groep parochianen te klein geworden is. Van het ogenblik af dat er op een bepaalde plek voldoende mensen en (financiële) middelen zijn om die kwaliteit wel waar te maken, is het verantwoord een parochie te continueren of nieuw te stichten.

3.c Keuzen maken en criteria hiervoor

Het is belangrijk enerzijds een bepaalde spreiding in het land na te streven en ook daar te zijn, waar mensen nieuw gaan wonen (Vinx-locaties bv.), maar anderzijds ook een soort van prioriteitenlijst te maken (we kunnen niet overal tegelijkertijd even intensief aan de slag). Niet alle kansen die zich aanbieden, zijn ook vooraf te voorspellen. Met andere woorden: een zekere flexibiliteit is altijd nodig en zet de vitaliteit van onze kerk kracht bij.

Bij de eerder door het bestuur uitgevoerde beleidsplannen rond het thema groei, werd de zogenoemde 'Zomervruchtformule' geïntroduceerd als 'groeimeter'. Deze formule is gebaseerd op een aantal basale criteria, zoals aantallen leden, opbrengst levende kerk, kerkbezoek en dergelijke. Deze criteria blijven onmisbaar als concrete meetpunten, naast gegevens over financiële buffers (vermogen) en te verwachten kosten voor het in standhouden van een kerkcomplex, aangevuld met vragen naar de organisatorische fitheid (is er kader, is de parochie administratief op orde?) en de mogelijkheden om nieuwe leden aan te spreken ('de vijver').

Een deel van deze gegevens is zo volledig mogelijk opgenomen per parochie in de bijlage bij deze nota.

Naast de boven genoemde criteria die in het algemeen aangeven of een parochie qua mensen en middelen levensvatbaar is, komen in het kader van de gemaakte keuze nog een serie andere criteria in beeld: kwaliteit van het aanbod, beleving van de parochianen en uitstraling zijn cruciale voorwaarden. Deze zijn als volgt te definiëren:

(1) **Overtuiging:** de min of meer bewuste overtuiging van de parochianen zelf en hun streven om die te verdiepen. Dat uit zich in toerustingactiviteiten bijvoorbeeld, maar wordt ook kenbaar door de spontane overtuiging dat men samen een 'zending' heeft, en ook door het aantal lectoren en parochiecatecheten. Onmiddellijk hoort daar de vraag bij of men missionaire initiatieven neemt vanuit de parochie: is er een aanbod voor breder publiek, organiseert men 'open activiteiten', is men open en gastvrij?

(2) **Spirituele identiteit:** het streven naar een evenwicht tussen traditie en vernieuwing, waaruit een spirituele identiteit spreekt. Dat wordt zichtbaar in een levensnabije liturgie, die verbonden is met de katholieke traditie, maar ook in het aanbod aan activiteiten van geloofsbegeleiding, zoals retraites, meditatie, lectio divina, e.d. Vindt er in dit verband een actieve bezinning op de eigen spiritualiteit plaats, zoals deze spreekt uit de wijze van vieren, of uit hetgeen besproken wordt in gesprekskringen? Wordt er doelgericht gewerkt aan verandering als die aangewezen is?

(3) **Parochieopbouw:** de investering in het opbouwen van een gemeenschap, waar de betrokkenheid op elkaar en met name ook op de kinderen en de jongeren actief wordt nagestreefd als een kwaliteit van een gelovig leven. Het voorzien in kinder- en jongerenwerk is een van de factoren die volgens sociologisch onderzoek een positieve relatie hebben met kwantitatieve groei.

(4) **Pastoor:** het verwachtingspatroon te aanzien van de pastoor die zich uitgenodigd weet om naast 'verzorger' ook 'voortrekker' te zijn, naast 'herder' ook 'mystagoog' (geestelijk leider. Bovendien is het goed zich af te vragen of de pastoor voldoende ruimte en tijd krijgt om 'outreaching' te zijn en nieuwe parochianen aan te trekken en zich daarvoor toe te rusten. Heeft zij/hij voldoende mogelijkheden en tijd om contacten met geïnteresseerden te onderhouden en nog andere nieuwe mensen te interesseren in het oud-katholiek-zijn? Actieve openheid op nieuwe leden is een andere factor die een positief verband heeft met kwantitatieve groei.

(5) **Naar buiten treden:** de georganiseerde poging om naar buiten te treden, wat zich uit in de betrokkenheid op de bredere omgeving en het organiseren van 'open activiteiten'. Anders gezegd: een actief PR-beleid, een actief 'gastledenbeleid', een actieve verbinding met het categoriale pastoraat. Wat dit laatste betreft zijn de volgende vragen interessant: heeft men oog voor de kansen die in het categoriale pastoraat verscholen liggen? Zijn er parochianen, die zich als professional of als beroepskracht daarin engageren? Wordt een en ander teruggekoppeld naar de parochie en hoe? Leeft de parochie mee met de ervaringen van deze vrijwilligers? Krijgen ze een plek binnen het parochieleven?

(6) **Samenleving:** participeert men als parochie in de plaatselijke samenleving en probeert men bij te dragen aan de kwaliteit ervan? Heeft men oog voor wat er in de samenleving nu aan vragen leeft? Neemt men deze kansen te baat? Wordt daarbij de link naar evangelie en kerk gelegd? Doet men aanbod dat een antwoord probeert te zijn op (geestelijke) noden die in de samenleving leven. Voorbeelden zijn: ontmoetingsgroep voor rouwenden, ondersteuning voor mantelzorgers, 'aanbod voor onthaasting', en zo meer.

(7) **Diaconaat:** zijn er (kleine) projecten die vanuit de parochie zelf gestart werden om op een bepaalde nood te reageren, zoals de opvang van een asielzoekersgezin, de medewerking aan de nachtopvang van daklozen, de relatie met het buurthuis uit de achterstandswijk, e.d. Misschien heeft men voor deze projecten wel financiering van buiten de parochie weten aan te trekken.

(8) **Vrijwilligers:** Streeft men uitdrukkelijk naar een maximaal aantal vrijwilligers? Kan ieder die wil ook echt mee-doen? Een derde factor die een positief verband vertoont met kwantitatieve groei is de aanwezigheid van vrijwilligers: mensen willen mee kunnen dragen!

(9) **Beleidsmatig:** werkt men enigermate systematisch? Wordt er gewerkt aan de hand van een beleidsplan? Is men zich bewust van de doelen die men nastreeft en heeft men een zicht op de praktische mogelijkheden aan mensen en financiën, die daarvoor nodig zijn?

Het Collegiaal Bestuur is van mening dat aan de hand van de bovengenoemde criteria de parochies geëvalueerd kunnen worden. Op basis van die evaluatie ontstaat een beeld van de vitaliteit van de parochies. Bij de minder vitale of niet-vitale parochies dient zich de vraag aan welke ingrepen nodig zijn om de vitaliteit opnieuw op een dusdanig peil te brengen dat ze een bijdrage levert aan de zending en de uitstraling van onze kerk in het algemeen. En vervolgens komt de vraag aan de orde waar gestreefd moet worden naar nieuwe vestigingen om diezelfde zending verder te realiseren.

3.d Nieuwe vestigingen / presentie

Geïnspireerd door het experiment in Jorwert en hetgeen dr. Jan Hendriks daarover heeft geschreven, is het Collegiaal Bestuur van mening dat voor het realiseren van deze nieuwe vestigingen de volgende gegevens van groot belang zijn:

- (1) Er moeten enkele mensen zijn die enthousiast aan deze nieuwe oud-katholieke presentie willen gaan bouwen. Hun motivatie komt vooral uit het feit dat ze mensen een plek willen aanbieden waar ze God én elkaar kunnen ontmoeten. Als oud-katholieken hebben we op dit punt een bijzondere bijdrage te leveren: we verstaan immers beide: de kunst van de liturgie en verinnerlijking alsook de kunst van de ontmoeting.
- (2) Er is bij deze mensen dus eerder sprake van 'help we gaan iets nieuws beginnen!' en niet van 'help we vergaan!' . Met andere woorden: ze aanvaarden een uitdaging !
- (3) Kerkstichting moet een gezamenlijke trektocht worden, waarvan de bestemming vooraf niet geheel te omschrijven valt. Met andere woorden: de nieuwe vestiging mag zich anders ontwikkelen dan wat we tot nu toe gewend zijn.
- (4) Alle deelnemers worden participanten, niet alleen aan de liturgie maar ook bij het koffie schenken en afwassen en bij alles wat er bij komt kijken.
- (5) Op een vanzelfsprekende wijze is men missionair: gericht op nieuwe leden en gericht op de context waarin men wil wortelen.
- (6) Men moet realistisch blijven en geen grootse realisaties verwachten. De investering die vanuit de kerk gedaan kan worden is overigens ook altijd eerder bescheiden. Verder moet men nieuwe plantjes de tijd geven om te groeien terwijl men ze met veel zorg en sympathie blijft omringen.

4. Financiële en personele spanwijdte 2014-2020 (mogelijkheden en onmogelijkheden)

De financieel-economische aspecten van het presentiebeleid staan veelal recht tegenover de eerder genoemde aspecten vanuit theologisch oogpunt en de uitgangspunten voor parochieopbouw. Nieuwe initiatieven vergen investering en dat kost de kerk in eerste instantie geld. Opbrengsten zijn veelal pas op termijn te verwachten en vooraf staat niet vast of die opbrengsten de kosten zullen dekken. Als parochies vergrijzen en pogingen tot verjonging en groei uitblijven dan kan dat leiden tot sluiting van de parochie en vervallen de parochiële eigendommen aan het betreffende bisdom. Het Collegiaal Bestuur zal hier bij voorkeur niet toe besluiten, maar eerst trachten de ontwikkelingen om te buigen in de richting van een actief beleid.

Dit actieve beleid kent twee uitgangspunten:

1. stimulering parochieopbouw op bestaande kerkplekken;
2. nieuwe initiatieven op nieuwe kerkplekken.

Ad. 1.

Onze kerk kent reeds een aantal jaren pastorale projecten onder de noemer van het Pastoraal Fonds. De oorsprong van deze projectmatige stimulerings ligt in zowel de nieuwe kerkplekken, zoals Almere en Jorwerd, als in de stimulering van parochieopbouw in bestaande parochies, zoals Culemborg en Leiden. Al deze projectmatige initiatieven zijn getracht te financieren met projectbijdragen van fondsen, parochies en particulieren, maar de praktijk heeft uitgewezen dat uitgaven in dit kader deels ook uit structurele middelen gefinancierd zijn.

Ad. 2.

Demografische ontwikkelingen in ons land hebben in de loop van de jaren door overheidsbeleid geleid tot het ontstaan van nieuwe woonkernen, zoals de bekende Vinex locaties. Er is een aantal woonkernen ontstaan, waarop onze kerk zich weliswaar heeft gericht vanuit de bestaande kerkplekken in de omgeving, maar waar het ontbreekt aan gericht beleid om zich ter plekke actief te manifesteren.

Het Collegiaal Bestuur staat een actief beleid voor om de bovengenoemde uitgangspunten te kunnen ontwikkelen en uitvoeren. Dit actieve beleid richt zich op de herschikking van de beschikbare financiële middelen, waarbij gedacht wordt aan samenvoeging van bestaande kerkplekken en zelfs aan de sluiting van bestaande kerkplekken, waar geen groeiverwachtingen meer zijn. Verkoop van kerkgebouwen, pastorieën en overige bezittingen worden hierbij niet uitgesloten, maar vormt niet altijd een vanzelfsprekendheid. Doel is echter wel om de financiële middelen te gebruiken voor de financiering van de eerder genoemde initiatieven, zoals de pastorale inzet op groeiprojecten en nieuwe initiatieven alsmede in te zetten als investeringen in nieuwe kerkplekken c.q. gebouwen.

Vestiging op de "oude" kerkplekken kent daarnaast het aspect van onderhouds- en renovatiekosten. Deze kosten kunnen er op termijn toe leiden dat een "oud" kerkgebouw financieel niet meer te handhaven is ondanks subsidiemogelijkheden als gevolg van de monumentenstatus van het gebouw.

In toenemende mate ziet het Collegiaal Bestuur dat andere kerkgenootschappen kerkgebouwen verkopen, die qua grootte en leeftijd een uitstekend alternatief kunnen bieden voor een hervestiging in hetzelfde parochiegebied. Maar evengoed kan de aankoop van een nieuw kerkgebouw gelden bij eventuele samenvoegingen van parochies of vestiging van nieuwe kerkplekken.

Mits de kansen voor levensvatbaarheid van een parochie op een dergelijke kerkplek voldoende zijn, wil het Collegiaal Bestuur een dergelijke (her)vestiging overwegen en overleggen met de daartoe aangewezen gremia binnen en buiten onze kerk.

5. Voorgesteld beleid

De minimumvereisten voor een parochie zijn niet altijd duidelijk aan te geven en hangen samen met de omstandigheden waarin een parochie verkeert. Voor een parochie in een gebied waar in de verre omtrek geen andere parochie is, zal het minimum lager liggen dan voor een parochie in het westen van het land. Desondanks gaat het omgekeerde niet automatisch op, namelijk dat waar twee parochies dicht bij elkaar liggen, ze zouden moeten samengaan. Opnieuw moet hier gekeken worden naar de inzet van de gelovigen bij het gestalte geven aan de opdracht van de kerk: leeft die parochie? Hier kunnen factoren meespelen, die aanleiding geven tot terughoudendheid in dezen. Zo is er de persoonlijke betrokkenheid van actieve parochianen bij een bepaalde kerkplek, die zich niet zo maar laat verplaatsen naar een andere. Ook staat de overgrote meerderheid van oud-katholieke kerken niet zó dicht bij elkaar, dat men niet zou kunnen spreken van een eigen functie of missieopgave in de wijk. Ten derde biedt het in stand houden van een eigen kerk parochie leden de mogelijkheid hun

betrokkenheid gestalte te geven. Voordat er dus een kerkplek gesloten wordt, moet er gekeken worden naar een mogelijk efficiëntere inzet van personele en financiële middelen.

Omgekeerd brengt een veraf gelegen kerkplek behalve mogelijkheden ook moeilijkheden met zich mee: het dienstwerk is lastiger vanuit een centrale positie waar te nemen en vergt meer reistijd en -kosten. Bovendien is een kleine parochie veraf vanwege de beperkte formatieruimte die aan die plek is verbonden moeilijker te combineren met de inzet in een andere parochie. Het Bestuur heeft er in het recente verleden voor gekozen om ook in minder centrale gedeeltes van ons land met relatief nieuwe kerkplekken aanwezig te zijn. Omdat de totale formatie niet kan toenemen betekent dit, dat de extra formatie voor de excentrisch gelegen kerkplekken ten koste gaat van de meer centraal gelegen of traditionelere parochies. Het Bestuur realiseert zich dat het aantal van deze excentrisch gelegen kerkplaatsen daarom beperkt moet blijven, wil het de vitaliteit van de centraler gelegen parochies niet schaden. Met de keuze voor Groningen en Jorwert, Eindhoven en Maastricht, Hengelo en Zeeland lijkt de grens van ons kunnen voorlopig bereikt.

Ook min of meer voor de hand liggende factoren die het succes van een parochie zouden bepalen, moeten kritisch worden bekeken. Vinexwijken met relatief veel jonge gezinnen lijken een vruchtbare akker om te bezaaien; de veronderstelling is, dat wie de jeugd heeft, ook de toekomst heeft. Maar bij deze veronderstelling moeten, gezien de niet meer automatische overdracht van het geloof van ouders op hun kinderen, grote vraagtekens worden gezet. Het lijkt dus riskant om iemand als missionaris ergens heen te sturen waar niet ook tenminste enkele bevolgen oud-katholieken wonen. Het hangt ervan af of er voldoende essentiële infrastructuur is – en dat wil allereerst zeggen: inzet van gelovigen – om projecten waarvoor we kiezen tot een succes te maken.

Om in deze situatie verantwoorde keuzes te kunnen maken, hebben de bisschoppen bij hun werkbezoeken benadrukt dat het belangrijk is, dat elke parochie of statie over een beleidsplan beschikt. Dat hoeft geen lijvig document te zijn, maar een plan van desnoods één A4-tje, waaruit vooral de betrokkenheid en de bereidheid tot inzet van de gelovigen blijkt en vooral haalbare voornemens onder woorden worden gebracht.

Voordat de kerk overgaat tot opheffing van een kerkplek en afstoting van het gebouwenbezit ter plaatse, onderzoekt zij de mogelijkheid om op die kerkplek aanwezig te blijven in een andere constructie, naar het voorbeeld van de kerkplekken waaraan geen formatie is verbonden. In deze constructie blijft de kerk als plaats van de vierende gemeenschap gehandhaafd, maar verliest zij haar status als parochie. De eigendom van de kerk en de parochiële middelen gaan over naar een andere instantie, te denken valt aan het Metropolitane Kapittel en de Bisschopskas van Haarlem, terwijl de exploitatie van het kerkcomplex voor verantwoordelijkheid komt van een werkgroep ter plaatse of een stichting. Het voordeel van deze constructie is dat de kerk als zodanig behouden blijft, met name voor haar voornaamste taak van de viering van de liturgie, maar dat de verantwoordelijkheid voor de instandhouding van de kerkplek, die een kerkbestuur niet meer kon opbrengen, meer centraal komt te liggen. De werkgroep of de stichting krijgt ruimere mogelijkheden dan het kerkbestuur had om de kerk te exploiteren, waarbij met name ook gelden uit fondsen buiten de kerk kunnen worden geworven.

Samenvatting:

1. Het Collegiaal Bestuur heeft de overtuiging dat de Oud-Katholieke Kerk een zending heeft in de context van het geheel van de Nederlandse kerken en daarin een eigen accent vertegenwoordigt.
2. Het Collegiaal Bestuur besluit of de huidige presentie binnen Nederland voldoende is of dat er gebieden zijn, waar deze presentie ontbreekt.
3. Het Collegiaal Bestuur ontwikkelt instrumenten om de vitaliteitscriteria zo objectief mogelijk in beeld te brengen, als aanvulling op de al bekende basale criteria.
4. Het Collegiaal Bestuur brengt aan de hand van de bovengenoemde criteria de vitaliteit van een parochie in beeld en bespreekt de uitkomst vervolgens met het betreffende kerkbestuur.
5. Een parochie, die voldoet aan de criteria, loopt bij ongewijzigd beleid geen gevaar om gesloten te worden.
6. Een parochie, die maar matig voldoet aan de criteria, wordt hulp geboden om hierin binnen een termijn van enkele jaren verandering te brengen.
7. Een parochie, die niet voldoet aan de criteria loopt het risico bij bezuinigingen gesloten te worden indien ze evenmin voldoet aan de voorwaarde onder 2) genoemd. De subsidies aan een dergelijke parochie worden in ieder geval niet verlengd.
8. Indien er onvoldoende middelen beschikbaar zijn om een nieuwe vestiging te starten, is het niet onmogelijk dat het Collegiaal Bestuur besluit tot opheffing van een niet vitale parochie om de aanwezige middelen in te zetten ten dienste van de nieuwe vestiging.
9. Het Collegiaal Bestuur heeft zich voorgenomen de boven genoemde actiepunten 2, 3 en 4 binnen een jaar af te ronden en de uitkomst voor te leggen aan de synode in 2013.

Collegiaal Bestuur, september 2012